

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als dorpsgezicht van Hoeve en omgeving in Herzele (Hillegem)

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Herzele, 2de afdeling, sectie B

Objectnummer: 4.02/41027/104.1

-

Dossiernummer: 4.001/41027/107.1

Omschrijving:

Hoeve en omgeving, Provincieweg 430

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 17/06/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-06-17 11:05:29 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Advies uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige opheffing

1.1. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 20 oktober 2023.

De VCOE bracht op 17 november 2023 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de opheffing van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Behandeling van het advies:

De commissie formuleert een aantal algemene bedenkingen bij het project 'snelle screening':

- *Zoals gesteld vindt de commissie het een goede zaak dat werk wordt gemaakt van het evalueren en actualiseren van het beschermde bestand. Het verlies van erfgoedwaarden of het 'algemeen belang' kunnen echter niet zonder meer aangegrepen worden om beschermingen stop te zetten. De procedure vereist steeds een kritische afweging op basis van een eenduidig beoordelingskader, daarbij rekening houdend met de oorzaken van de problematische toestand van de bescherming. Zo benadrukt de parlementaire voorbereiding van het Onroerenderfgoeddecreet: 'In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de (huidige of vorige) zakelijkrechthouder of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming'. Bij inbreuken op het actief- en passiefbehoudsbeginsel kan een eventuele opheffing van bescherming dus enkel volgen als aangetoond is dat handhaving afgerond, uitgesloten of gehypothekeerd is. Wanneer handhaving in het verleden in gebreke bleef wordt de veroorzaker beloond voor wanbeheer.*

Behandeling van het advies:

In het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit wordt in de beheershistoriek steeds weergegeven of er sinds de bescherming een handhavingstraject gelopen werd op basis van het beheersarchief van het agentschap Onroerend Erfgoed en informatie van de afdeling Handhaving van het departement Omgeving. In de archieven kan soms niet teruggevonden worden waarom men na een inbreuk of een misdrijf destijds niet is overgegaan tot handhaving. Bij de snelle screening werd steeds nagegaan of de opstart van een handhavingstraject nog opportuun is of niet. Indien een handhavingstraject nog lopende is of opgestart kan worden, wordt er geen procedure tot opheffing van de bescherming opgestart.

- *Indien nog erfgoedwaarden overblijven moet het eventuele opheffingsvoorstel gebaseerd zijn op grondig en consistent vergelijkend onderzoek, zodat de noodzaak tot opheffing en het belang van het betreffende erfgoedobject in het globale Vlaamse beschermingsbestand steeds goed kan worden ingeschat. Daarbij is belangrijk om niet enkel de erfgoedwaarden toegekend op moment van bescherming te (her)evalueren, maar ook mogelijk bijkomende erfgoedwaarden die vanuit het hedendaagse perspectief van toepassing zijn.*

Behandeling van het advies:

De snelle screening van het beschermde bestand had als doel die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau voldoen. Het onderzoek omvatte geen uitgebreide studie per thema of typologie. Waar er nog resterende erfgoedwaarden zijn, wordt door de evaluatie aan de hand van de criteria in het inhoudelijk dossier (3.1. Evaluatie van de

opheffing van de bescherming) en in het ministerieel besluit steeds aangetoond dat de opheffing van de bescherming evident is en er door de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand ontstaat. Aangezien het een actuele evaluatie op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden is, hanteert het agentschap steeds de huidige selectiecriteria zoals omschreven in het Onroerenderfgoedbesluit en de huidige erfgoedwaarden zoals omschreven in het Onroerenderfgoeddecreet.

- *Zonder kritische en eenduidige afweging ontstaan volgens de commissie gevaarlijke precedentes die eigenaars of gebruikers aanmoedigen om beschermingsplichten niet na te leven. Het kan bovendien aanleiding geven tot het in vraag stellen van beschermingen die wel nog toereikend zijn, met de uitholling van het eerdere beschermingsbeleid en het beschermingsinstrument tot gevolg. Vooral de ruime invulling van de rechtsgrond 'algemeen belang' belang' - nochtans voornamelijk bedoeld ter afweging van strijdige ruimtelijke belangen - is in dat verband zorgwekkend. De parlementaire voorbereiding verduidelijkt dat deze mogelijkheid in geen geval een vrijgeleide mag zijn om het belang van een bescherming te ondermijnen.*

Behandeling van het advies:

Elk voorstel tot opheffing van de bescherming binnen het project van de evaluatie van het beschermde bestand werd grondig onderzocht, afgewogen en geëvalueerd. De uitgewerkte inhoudelijke dossiers met een overzicht van de individuele en specifieke beschermings- en beheershistoriek zijn hiervan het resultaat. Bij de opheffingen waar 'algemeen belang' als rechtsgrond voor de opheffing van de bescherming wordt gebruikt, wordt de opheffing bijkomend grondig gemotiveerd door het beschermde goed af te wegen aan de huidige selectiecriteria en erfgoedwaarden. Hierbij wordt aangetoond dat het beschermde goed in haar huidig voorkomen onvoldoende erfgoedwaarde heeft voor een bescherming op Vlaams niveau en de opheffing geen hiaat binnen het beschermde bestand veroorzaakt.

- *De commissie stelt verder vast dat in het betreffende project de rechtsgrond 'algemeen belang' ook wordt ingeroepen wanneer onoordeelkundige werken, al dan niet vergund, werden uitgevoerd, zelfs wanneer niet alle erfgoedwaarden verdwenen zijn, en dat er niet altijd een passend onderscheid wordt gemaakt tussen de evaluatie van een beschermd monument en van een beschermd stads- of dorpsgezicht of cultuurhistorisch landschap.*

Behandeling van het advies:

De rechtsgrond 'de erfgoedwaarden zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan' (Art. 6.2.1., 1°) veronderstelt een volledig en onherroepelijk verlies en wordt enkel gebruikt wanneer de erfgoedwaarden volledig verdwenen zijn. De rechtsgrond 'algemeen belang' (Art. 6.2.1., 3°) wordt gebruikt wanneer het onroerende goed nog erfgoedwaarden heeft, maar waarbij deze na toetsing aan de selectiecriteria onvoldoende blijken om een bescherming op Vlaams niveau te verantwoorden. Het klopt dus dat in sommige gevallen het onroerend goed nog erfgoedwaarden heeft, al dan niet na onoordeelkundige (vergunde) werken. Door deze resterende erfgoedwaarden te erkennen en te omschrijven aan de hand van de selectiecriteria kunnen deze erfgoedwaarden nog gevrijwaard worden door bijvoorbeeld het onroerende goed vast te stellen in de inventaris.

Bij de evaluatie van het beschermde bestand vertrok het agentschap Onroerend Erfgoed vanuit het beschermingsstatuut waarin het goed beschermd werd en de afbakening. Bij een onroerend goed beschermd als stads- of dorpsgezicht werd bijvoorbeeld niet gekeken naar het interieur, maar naar de verschillende beschermde onderdelen van de site en hun relatie tot elkaar. Bij een beschermd cultuurhistorisch landschap werden de

landschappelijke erfgoedkenmerken en -elementen afgewogen enz. In sommige gevallen werd vastgesteld dat het goed beter beschermd wordt onder een ander statuut of met een andere afbakening waardoor de erfgoedwaarden beter gevrijwaard kunnen worden. In die gevallen gaat de opheffing van de bescherming gepaard met een nieuwe bescherming.

- *De commissie uit bijgevolg haar bezorgdheid over de uitvoering van een 'snelle screening'. De nadruk ligt hier op het afsluiten van dossiers die in het verleden misliepen, zonder dat er een expliciet afwegingskader of breder (beleids)kader is voor de actualisering van beschermingen. De vrees bestaat dat – los van de al dan niet terechte opheffingen – dit een verkeerd signaal geeft naar eigenaars en gebruikers van beschermd erfgoed, te meer gezien thematisch-typologische evaluaties en aanvullende beschermingen uitblijven. De commissie dringt aan in communicatie omtrent opheffingen steeds duidelijk te maken dat verwaarlozing of wederrechtelijke ingrepen hiertoe geen aanleiding kunnen geven.*

Behandeling van het advies:

De Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele, bevoegd voor onroerend erfgoed, kondigde aan dat we het huidige beschermde bestand zullen evalueren op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden. Om te voldoen aan de maatschappelijke vraag om op korte termijn door het volledige pakket beschermd erfgoed te gaan, werkte het agentschap vanaf juli 2021 tot december 2022 aan de 'snelle screening' van het beschermde bestand. Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Een doorgedreven thematisch of typologische afweging was in dit tijdsbestek niet mogelijk. Door de typologische opdeling van het te onderzoeken pakket, werd het wel mogelijk enige vergelijking door te voeren. In dit opzicht werd bij elk voorstel voor opheffing ook nagegaan of de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand veroorzaakte.

Tijdens de evaluatie werd steeds bekeken of er nog een lopend handhavingstraject was en of in een bepaald dossier nog handhaving mogelijk was. Voor deze dossiers wordt dan ook geen opheffingsprocedure opgestart. Dit staat ook opgenomen in het eindrapport van de snelle screening (<https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/OAOE/267/OAOE267-001.pdf>).

Bovendien is in alle communicatie over dit project opgenomen dat wanneer er sprake is van verwaarlozing, het agentschap in eerste instantie inzet en aanstuurt op een handhavingstraject. Op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed wordt duidelijk gecommuniceerd: "Wanneer er sprake is van verwaarlozing, dan zullen we eerder aansturen op herstel of een schadevergoeding." (<https://www.onroenderfgoed.be/procedure-tot-opheffing>). Op het titelblad van het aanvraagformulier tot opheffing van een bescherming staat "Opgelet! In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud aanleiding geven tot een opheffing van de bescherming.""

- *Bijkomend verwijst de commissie naar haar vorige adviezen voor wat betreft de lessen die te trekken zijn uit opheffingsdossiers. De lopende evaluatie van het beschermde bestand zou ook aangegrepen moeten worden om beschermingen die bedreigd zijn prioritair te vrijwaren, en hierover publiek te communiceren.*

Behandeling van het advies:

De evaluatie van het beschermde bestand heeft er ook voor gezorgd dat bepaalde sites opgemerkt werden waar recent werken werden uitgevoerd zonder toelating of

vergunning of waar er sprak is van verwaarlozing van het beschermde goed. Deze dossiers worden vandaag opgevolgd. Het publiek communiceren van deze trajecten wordt echter niet beschouwd als een goed uitgangspunt voor een constructieve dialoog met de zakelijkrechthouders.

Daarnaast voerde het agentschap een analyse uit op onze databanken om na te gaan voor welke beschermde monumenten gedurende de afgelopen tien jaar geen toelatingen of premies werden aangevraagd. Dat kan immers een signaal zijn dat er mogelijk een verwaarlozingsproblematiek speelt. Dit kadert in het streven naar een proactieve handhaving. Voor ongeveer 2.000 beschermde monumenten bleek geen toelatings- of premie-aanvraag beschikbaar. Deze lijst is de vertrekbasis om te bepalen voor welke monumenten verdere actie aangewezen is. Niet in alle gevallen zal er immers effectief een probleem zijn. Bovendien neemt het agentschap een studie proactieve handhaving op.

Vervolgens formuleert de commissie een aantal bedenkingen bij de opheffing van de hoeve en omgeving in Herzele:

- *De hoeve met zijn onmiddellijke omgeving, Provincieweg 430, is bij koninklijk besluit van 4 juni 1981 beschermd omwille van de artistieke waarde. Op moment van bescherming kenmerkte de site zich als een vervallen semi-gesloten hoevecomplex rond een gekasseid en geplaveid erf met vooraan een kapelletje tussen twee lindes. Sinds de bescherming zette het verval zich door. In 2013 werd een proces-verbaal opgemaakt door de dienst inspectie RWO voor ernstige verwaarlozing. Na goedkeuring van een stedenbouwkundige vergunning voor sloop en vervangende nieuwbouw werden de resterende hoevegebouwen gesloopt met uitzondering van de kapel. Ook de twee welkomstlindes naast de kapel bleven behouden. De geplande nieuwbouw werd niet gerealiseerd. De commissie betreurt dat men er niet in slaagde om gepast beheer voor deze site af te dwingen en dat handhaving in gebreke bleef. De commissie erkent dat de jarenlange verwaarlozing, de sloop en het uitblijven van aangepaste nieuwbouw resulteerde in een ernstige aantasting van de beschermde site. Van de oorspronkelijke hoevegebouwen rest er niets meer. Gelet op het gebrek aan handhaving, met name na toekenning van de vergunning voor de niet-gerealiseerde nieuwbouw, lijkt er vandaag geen beheersperspectief meer te zijn voor de site als geheel. In dat opzicht is integraal behoud van de bescherming als dorpsgezicht weinig zinvol.*
- *De commissie benadrukt dat de kapel en de twee gekandelaarde welkomstlindes langs de toegangsreef, vandaag wel nog erfgoedwaarde bezitten. Ondanks de ruïneuze toestand van de kapel, zijn deze elementen nog steeds beeldbepalend in het straatbeeld en getuigen ze van de landelijke context van de site. Uit het dossier blijkt niet dat herstel en herwaardering van de kapel uitgesloten is. De twee lindes bevinden zich vandaag in goede conditie. Bovendien kan de verwaarlozing geen aanleiding zijn om de bescherming van deze nog bewaarde onderdelen met erfgoedwaarde zonder meer op te heffen. De commissie pleit er dan ook voor de bescherming als dorpsgezicht gedeeltelijk te behouden, met name voor wat betreft de kapel en de twee welkomstlindes.*

Behandeling van het advies:

De bescherming als dorpsgezicht (Koninklijk Besluit 04/06/1981) beoogde het behoud van de beeldbepalende en karakteristieke waarde van de hoeve en omgeving met onder meer het gekasseid en geplaveid erf met vooraan een kapelletje tussen twee lindebomen. Door de sloop van de hoevegebouwen in 2014 vormt deze site niet langer een representatief voorbeeld van een 19de-eeuwse hoeve met omgeving. Het perceel bestaat vandaag uit een grasveld met wat struikopslag. De ruïne van de kapel en de

twee lindes aan de straatkant vormen de enige relictten van de oorspronkelijke site. Door het gebrek aan historische context zijn deze losse erfgoedelementen niet langer representatief als onderdeel van een hoeve-site.

Van de gekasseide toegangsweg is geen zichtbaar spoor meer zodat de functie van de lindes als welkomstbomen niet langer herkenbaar is.

De kapel is in een zodanig vergevorderde staat van verval dat zij nog nauwelijks herkenbaar of representatief is voor een 19de-eeuwse kapel. Bovendien bevat het beschermde bestand beter behouden voorbeelden van 19de-eeuwse kapellen, ook in combinatie met welkomstlinden. Het Ministerieel Besluit van 27/05/2005 bevat onder andere de beschermingen als monument van de erftoegang van twee hoeves in Lo-Reninge (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/12201>) en (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/12235>). Het betreft telkens de combinatie van een (al dan niet gekasseide) erfoprit met twee lindebomen en een kapel. De context van de hoeve is in beide gevallen nog bewaard.

Gezien het ensemble van de hoeve met erf, kapel en lindebomen door de sloop van de hoeve en het gekasseide erf volledig verdwenen is en gezien de geringe herkenbaarheid van zowel de lindebomen als welkomstbomen als van de 19de-eeuwse kapel, is het behoud van de bescherming als dorpsgezicht voor beide erfgoedelementen op Vlaams niveau niet langer te verantwoorden. De opheffing van de bescherming als dorpsgezicht voor beide erfgoedelementen creëert bovendien geen hiaat in het beschermde bestand.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige opheffing

Het uitgebrachte advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast.

2. Opmerkingen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing

2.1. Openbaar onderzoek en hoorrecht

De gemeente Herzele organiseerde het openbaar onderzoek van 19 maart 2024 tot en met 17 april 2024. Het proces-verbaal en het bezwaar maken integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werd één bezwaar ingediend. Dit wordt achtereenvolgens behandeld.

Geen enkele zakelijkrechthouder beriep zich op het hoorrecht en vroeg gehoord te worden door het agentschap. Tijdens het openbaar onderzoek organiseerde de gemeente geen hoorzitting.

Omwille van privacy-redenen zijn de bezwaren anoniem opgenomen in dit document. Het opheffingsdossier bevat een overzicht van alle bezwaren en de gegevens van de bezwaarindieners.

2.1.1. Bezwaar 1 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

De bezwaarindiener stelt dat de hoeve en haar omgeving van onschatbare waarde zijn voor de lokale geschiedenis, cultuur en identiteit van Herzele. Het parcours voor de voorgenomen verkaveling van dit gebied is al jaren aan de gang en toont aan dat er aanzienlijke zorgen en

weerstand bestaan tegen de plannen om dit waardevolle stuk erfgoed te wijzigen of te vernietigen. Het behoud van historische gebouwen en landschappen is essentieel om de unieke identiteit en charme van onze gemeente te behouden.

Behandeling van het bezwaar:

De bescherming als dorpsgezicht in 1981 beoogde het behoud van de beeldbepalende en karakteristieke waarde van de hoeve en omgeving. Door de jarenlange verwaarlozing, de sloop van de hoevegebouwen in 2014 en het uitblijven van een aangepaste nieuwbouw, is deze site niet langer representatief. De ruïne van de kapel en de twee lindes aan de straatkant vormen de enige relictten van de oorspronkelijke site. Door het gebrek aan historische context zijn deze losse erfgoedelementen niet langer representatief als onderdeel van een hoevesite. Om die reden is het behoud van de bescherming als dorpsgezicht voor beide erfgoedelementen op Vlaams niveau niet langer te verantwoorden.

2.2. Conclusie

De adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier of het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast na de voorlopige opheffing.